

Оксана М. Сальник*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ АФРИКАНСЬКОГО КОНТИНЕНТУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті досліджується стан та перспективи відносин України з державами Африканського регіону в економічній площині у контексті реалізації ініціативи Президента України стосовно нової політики України щодо Африки. Проведено аналіз впливу країн світу на економічний стан та політичну ситуацію на території Африканського континенту. Розглянуто питання, які ускладнюють розвиток двосторонніх відносин. Основна увага зосереджена на визначенні пріоритетів налагодження співпраці України з державами Африканського континенту в умовах російської збройної агресії проти України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна політика України, пріоритизація економічного інтересу України в Африці, глобалізація, російська збройна агресія проти України.

Табл. 1. Літ. 16.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-287-492-503

Oksana Salnyk

STATE AND PROSPECTS OF UKRAINE'S COOPERATION WITH THE STATES OF THE AFRICAN CONTINENT IN CURRENT CONDITIONS

The current state and prospects of Ukraine's cooperation with the countries of the African continent in the current conditions

The article examines the current state and prospects of Ukraine's relations with the countries of the African region in the economic sphere, in the context of the President of Ukraine's initiative regarding a new policy toward Africa.

An analysis is conducted of the influence of various global actors on the economic situation and political landscape of the African continent. The study considers factors complicating the development of bilateral relations. The main focus is placed on identifying priorities for establishing cooperation between Ukraine and African countries amid the ongoing Russian armed aggression against Ukraine.

Keywords: Ukraine's foreign economic policy, prioritization of Ukraine's economic interests in Africa, globalization, Russian armed aggression against Ukraine.

Peer-reviewed, approved and placed: 20.05.2025.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі Африка — це континент з величезним потенціалом для активного розвитку економічних відносин з державами світу, у тому числі з Україною. В умовах російської збройної агресії проти України, зокрема, у зв'язку з втратою традиційних ринків та руйнування логістичних ланцюгів виникла необхідність переорієнтації експорту української продукції та послуг на ринки інших регіонів світу, у тому числі Африканського континенту. Стрімкий розвиток держав континенту сприяє пріоритизації економічного інтересу України в Африці. Демографічна ситуація на Африканському континенті збільшує попит на продукти харчування, а зміна у структурі економіки держав вимагає використання нових технологій. З іншого боку, Африка має ресурси (зокрема

* Ministry of Economy of Ukraine. Ukraine.

поклади корисних копалин), необхідні для підтримки та розвитку української економіки. Вищезгадані тенденції можуть стати підґрунтям для розвитку та налагодження зв'язків України із державами Африканського континенту в економічній площині.

Метою дослідження є визначення ключових напрямів та важелів економічної співпраці, що сприятимуть посиленню присутності України на Африканському континенті з урахуванням значного потенціалу для розвитку взаємовигідних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Для активізації співробітництва з державами Глобального Півдня, зокрема Африканського континенту діють: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України”” [1], Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року “Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року”” [2], Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року “Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України”” [3], Указ Президента України від 08.11.2019 № 837 “Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави” [4], Стратегія розвитку відносин України з державами Африки, яка ухвалена наказом МЗС України від 14.02.2022 № 23, Комунікаційна стратегія Україна – держави Африки, яка розроблена Департаментом публічної дипломатії та комунікації МЗС України і затверджена у грудні 2023 р. [5].

Методологічна база дослідження охоплює комплексний підхід до аналізу сучасних економічних процесів, що включає: методи порівняльного аналізу, статистичний аналіз показників торгівлі, контент-аналіз публікацій міжнародних економічних організацій (Світового банку, Африканського банку розвитку), досліджень та аналітичних записок Національного інституту стратегічних досліджень, низки статей із зазначеної тематики, зокрема Н. Хоми “Африканський вектор зовнішньої політики України: проблеми реалізації” [6] та І. Кисельова “Інвестиції в Африку” [7] тощо.

Основні результати дослідження. У рамках дослідження було здійснено огляд нормативно-правової бази України, сучасних аналітичних досліджень та наукових праць щодо глобальних ринків, впливу країн світу на економічні процеси в державах Африканського континенту. Значну увагу приділено також звітам провідних світових інституцій, що відображають актуальні дані щодо глобального економічного середовища у сучасних умовах. Визначено пріоритетні напрями для розбудови відносин України з державами Африканського континенту, зокрема у контексті забезпечення продовольчої безпеки та розвитку економічних зв'язків.

У майбутньому розвиток держав Африканського континенту та освоєння їх ринків збуту можуть стати наступним важливим етапом підтримки світової економічної системи. Ураховуючи зазначене, здійснено економічний огляд розвитку держав Африканського континенту, розглянуто вплив на них провідних держав світу, а також визначено перспективи співпраці з Україною.

Економічний огляд. За прогнозом McKinsey Global Institute, в 2050 році населення Африки сягне \$ 2,5 млрд, у країнах континенту триває динамічна урбанізація, розбудовують інфраструктуру, лібералізують торговельні режими. Сукупний ВВП Африки складає майже \$3 трлн, а за паритетом купівельної спроможності — майже \$9 трлн [8]. За даними Світового банку на Африканському континенті зосереджені шість із десяти економік, що зростають найшвидше: Гана, Ефіопія, Кот-д'Івуар, Джибуті, Сенегал і Танзанія [9]. Також створення Африканської континентальної зони вільної торгівлі, що охоплює весь континент, у перспективі дозволить сформувати спільний ринок товарів і послуг та спростити умови торгівлі. За інформацією Африканського банку розвитку у 2025 році Африканський континент стане другим регіоном у світі за темпами зростання на рівні 4,3%. При цьому, 21 африканська країна досягне зростання, що перевищить 5% у 2025 році, причому чотири країни — Ефіопія, Нігер, Руанда та Сенегал — потенційно досягнуть критичного порогу в 7 %, необхідного для скорочення бідності та інклюзивного зростання. Перспективи зростання суттєво різняться залежно від регіону: Східна Африка лідирує з прогнозованим зростанням на 5,9 % у 2025-2026 роках, зумовленим стійкістю Ефіопії, Руанди та Танзанії. Західна Африка підтримує стабільне зростання на рівні 4,3 %, зумовлене новим видобутком нафти та газу, що розпочинається в Сенегалі та Нігері. З огляду на постійні перешкоди очікується, що Північна Африка зареєструє зростання на 3,6 % у 2025 році. У Центральній Африці зростання, за прогнозами, сповільниться до 3,2%, а Південна Африка зростатиме лише на 2,2 % [10]. Також для розвитку відносин з країнами Африканського континенту важливе значення має ресурсна база, яка включає:

- Природний капітал: Африка має 30 % світових запасів корисних копалин і може отримати понад 10 % прогнозованих \$ 16 трлн доходів від ключових зелених корисних копалин до 2030 року.

- Людський капітал: середній вік населення континенту, що становить 19 років, являє собою демографічний дивіденд, який може додати \$ 47 млрд до ВВП Африки завдяки підвищенню участі робочої сили.

- Фінансовий капітал: активи пенсійних фондів зросли до \$ 1,1 трлн, тоді як офіційні грошові перекази можуть досягти \$ 500 млрд до 2035 року, якщо витрати на переказ коштів будуть знижені.

- Бізнес-капітал: повне впровадження Африканської континентальної зони вільної торгівлі може збільшити експорт на \$ 560 млрд та збільшити континентальний дохід на \$ 450 млрд до 2035 року [11].

- Інфраструктура: у зв'язку із зростанням економіки африканські держави активно розвивають свою інфраструктуру, що надає безліч можливостей для інвесторів та окремих типів компаній.

Вищезгадані переваги сприяють залученню інвестицій в Африканський континент, незважаючи на існуючі ризики, зокрема: політична нестабільність, корупція, валютний ризик. Найкращі напрямки інвестицій в Африці на даний момент: сільське господарство, технології та інновації, енергетика, інфраструктура. Водночас треба враховувати, що для успішного інвестування потрібно ретельно оцінювати ризики та переваги кожного

проекту, а також мати глибоке розуміння місцевих ринків, законодавства та економічної ситуації.

Вплив інших країн на держави Африканського континенту є комплексним і багатограним, охоплюючи історичні, політичні, економічні та культурні аспекти. Африка має дуже конкурентне середовище. Окрім історичного впливу Франції, США та Росії, в останні десятиліття сюди прийшли Китай, Індія та країни Близького Сходу, які тепер займають значну частку місцевого ринку. За домінування на континенті триває жорстка боротьба. Сторони задіюють економічні, політичні, інформаційні та військові інструменти.

Росія, обходячи санкції, активно зміцнює свою присутність в Африці, зокрема через продаж зброї, військову підтримку та інформаційну пропаганду. Москва обходить західні санкції, використовуючи вантажні судна для транспортування танків, бронетехніки, артилерії та іншого стратегічного обладнання до держав Західної Африки. Ці поставки, ймовірно, спрямовані на посилення російського африканського корпусу в умовах зростаючої геополітичної конкуренції з США, Європейським Союзом та Китаєм за вплив на африканському континенті. Російський Африканський корпус активно розширюється на тлі виведення американських і європейських військ із регіону, зокрема, залучаючи освітні та молодіжні програми як інструмент довгострокового впливу. Одним із головних напрямів є створення сприятливих умов для формування лояльної до Москви "африканської еліти". З цією метою росія систематично зберігає квоти у своїх вишах для студентів з африканських країн, фінансуючи їх за державний кошт. Основні сфери підготовки охоплюють сільське господарство, інженерію, педагогіку та медицину. У провідних університетах Африки планують запровадити курси російської мови та програми підвищення кваліфікації для викладачів. У майбутньому передбачена адаптація освітніх програм до стандартів РФ. За задумом Кремля, це має забезпечити тривалу присутність російських наративів у системі освіти африканських країн.

Посилена увага КНР приділяється Африці, що пов'язано з особливостями континенту, а саме — наявністю на його території значних запасів неосвоєних природних ресурсів, потребами африканських країн у зовнішніх інвестиціях та сучасних технологіях, а також слабким розвитком їх виробничих потужностей, що відкриває широкі ринки для іноземних товарів. Основним напрямом дій КНР у регіоні є реалізація спільних інвестиційних проектів з африканськими країнами у сферах розвитку видобувних і обробних галузей їх промисловості та сільського господарства, спорудження об'єктів транспортної, енергетичної, комунікаційної та іншої інфраструктури, а також торгівля. Так, згідно зі стратегічними планами Китаю, в цілому в африканську економіку планується вкласти до 60 млрд дол. США із державних та приватних фондів. Кошти інвесторівкладаються як в окремі проекти, так і у створення спеціальних економічних зон китайсько-африканського співробітництва, де базуються китайські підприємства. Крім того, КНР відіграє важливу роль у розбудові системи транспортного сполучення в Африці. Зокрема, з 2014 року реалізується проект спорудження залізничної мережі в Центральній Африці,

яка має поєднати Південний Судан з Танзанією, Кенією, Угандою та Руандою, а також забезпечити вихід до Великих Африканських озер. З однієї сторони все це сприяє економічному розвитку африканських країн, а з іншої - дозволяє КНР отримувати доступ до їх природних ресурсів та ринків. Так, Африка є другим за обсягом джерелом імпорту з Китаю сирої нафти після Близького Сходу з часткою 23 %. Поряд з цим КНР імпортує із Африки залізні руди, метали (насамперед мідь) та інші сировинні товари, а також харчову та сільськогосподарську продукцію. В свою чергу, Китай експортує до африканських країн широкий спектр машин і транспортного обладнання, засобів комунікації та електроніки. Поглиблення торговельно-економічного співробітництва КНР з африканськими країнами супроводжується посиленням китайської військової присутності в регіоні. Насамперед це стосується участі Китаю у миротворчих операціях ООН, що має на меті зміцнення китайських позицій та захист інвестицій в Африці, а також демонстрацію ролі КНР як великої миролюбної держави, здатної захистити інтереси та безпеку своїх партнерів. Зокрема, китайські військовослужбовці залучались до проведення миротворчих операцій у Західній Сахарі, Сьєрра-Леоне, Судані, Малі та Кот-Д'Івуарі. Водночас для просування китайських інтересів в Африці активно застосовуються методи "м'якої сили" у гуманітарній та політичній сферах. Так, в країнах регіону відкрита мережа "Інститутів Конфуція", де здійснюється підготовка місцевого персоналу китайських підприємств, викладається китайська мова, а також надається позитивна інформація про Китай, його культуру та внесок у розвиток Африки і світу. Поряд з цим студенти з африканських країн запрошуються на навчання до КНР. Все це сприяє формуванню позитивного іміджу КНР в регіоні.

США також мають значний вплив у багатьох країнах Африки, зокрема через економічну допомогу, підтримку демократичних інститутів та співпрацю у сфері безпеки. Для США регіон є надзвичайно важливим у економічному, безпековому та політичному аспектах, особливо як тимчасовий (потенційно постійний) член Ради Безпеки, а також Генеральної Асамблеї ООН. Африка стрімко переміщується в центр нагальних глобальних пріоритетів США. Нині Китай перевершує США в торгівлі з Африкою у чотири рази, а за обсягами прямих іноземних інвестицій — у два рази, перетворивши свою зростаючу присутність на економічні вигоди та ставши світовим лідером у контролі над критично важливими ресурсами. Після скорочення на 83% програм USAID і запланованого відкликання 555 млн доларів США із внесків до Африканського банку розвитку та Африканського фонду розвитку, адміністрація Трампа демонструє прихильність до транзакційного підходу, а не до принципового партнерства. Однак скорочення фінансування демократії, розвитку та гуманітарних ініціатив загрожує підірвати м'яку силу США та може поставити під загрозу успішну реалізацію ініціатив, спрямованих на розширення взаємодії США з африканськими країнами. Раптова зупинка допомоги Африці також створює вакуум, який, найімовірніше, заповнить Китай або інші стратегічні конкуренти.

ЄС Для ЄС Африка є стратегічним партнером. У червні 2016 року ЄС та ПАР, Ботсвана, Лесото, Мозамбік, Намібія та Есватіні підписали Угоду про

економічне партнерство в Південній Африці (SADC EPA), яка регулює торгівлю між двома регіонами. У рамках SADC ЄС повністю або частково скасував мита на 98,7% імпорту з Південної Африки. Угода сприяє розвитку як двосторонньої, так і регіональної торгівлі, відкриваючи нові можливості для досягнення цілей стратегічного партнерства між ЄС та Південною Африкою. Також важливим інструментом для залучення європейських інвестицій в розвиток економік держав Африканського континенту стала ініціатива Global Gateway Africa-Europe Investment Package, у рамках якої планується вкласти 150 млрд євро у розвиток зеленої енергетики, цифрових технологій, охорони здоров'я, освіти та інших сфер. Водночас, ЄС надає підтримку Всесвітній продовольчій програмі ООН, яка здійснює закупівлю запасів продовольства на світових ринках для потреб вразливих країн.

Турецька Республіка вважає Африку ключовим регіоном для реалізації своїх зовнішньополітичних амбіцій як «афро-євразійська держава», апелюючи до османської спадщини. ТР зміцнює економічні позиції в Західній Африці, орієнтуючись на розвиток торговельних і транспортних зв'язків через ключові порти, та намагається забезпечити доступ до природних ресурсів і нових ринків збуту, що сприяє зростанню її експорту на континент. Особливі економічні інтереси Туреччини в Західній Африці пов'язані зі зміцненням контактів із Сенегалом, чий порт Дакар є атлантичним терміналом для двох трансафриканських автомобільних маршрутів – сьомого та п'ятого, які перетинають великі міські центри прибережних держав регіону та п'яти держав Сахелю. Ця транспортна мережа відкриває доступ до реалізації товарів і послуг на комерційних і споживчих ринках в західноафриканських містах, стрімке зростання яких підживлюється дедалі швидшою урбанізацією і високим рівнем народжуваності. Пріоритетне значення Африки зумовлено не тільки прагненням Анкари отримати доступ до перспективного ринку збуту товарів і послуг. Туреччина також зацікавлена в розробленні природних ресурсів континенту, які потрібні для її промисловості та задоволення все більшого внутрішнього попиту на паливо. Вибравши Африку ареною своєї політичної діяльності, турецький уряд сформулював такі завдання на цьому напрямі: закріпитися на африканському ринку, ставши ключовим партнером провідних країн континенту в галузях енергетики, видобутку корисних копалин та їх виходу на світові ринки [12].

У майбутньому розвиток Африки та освоєння її ринків збуту можуть стати наступним важливим етапом підтримки світової економічної системи.

Підтримка України. 22 лютого 2022 року представник Кенії в ООН Мартін Кімані засудив визнання Росією “ДНР” та “ЛНР”, і ситуацію, коли могутні учасники Радбезу ООН порушують міжнародне право, провів паралелі з історією Африки. Підтримка Африкою України у повномасштабній війні, розв'язаній росією, є комплексною і неоднозначною. З одного боку, багато африканських країн висловили підтримку суверенітету та територіальній цілісності України, а також засудили російську агресію. Також, на сьогодні чотири країни Африки у форматі “Рамштайн” приєдналися до Консультативної групи оборонної підтримки України – Марокко, Туніс, Лівія та Кенія. З іншого боку, жодна країна Африки не запровадила санкцій

Таблиця 1. Держави Африканського континенту у зовнішньої торгівлі товарами з Україною у 2021-2024 роках(млн дол. США), розраховано за даними Держстату [14]

		Експорт				Імпорт				Товарообіг			
		2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Всього		68072	44136	37584	41733	72843	55296	63764	70771	140916	99431	101348	112504
У тому числі													
Держави Африканського континенту		5627	2130	1678	2940	1213	597	714	1020	6840	2727	2393	3970
Частка, %		8,3	4,8	4,5	7,1	1,7	1,1	1,1	1,5	4,9	2,7	2,4	3,5

проти Росії, не підтримала створення спеціального міжнародного трибуналу для розслідування російських злочинів[13].

Співпраця України з державами Африканського континенту. Розбудова багатовекторного співробітництва з африканським континентом є важливим напрямом зовнішньоекономічної політики України та спрямована на активізацію співпраці в міжнародних організаціях, пошук нових економічних партнерів і ринків збуту для товарів українського виробництва в умовах сьогодення.

Згідно з даними Держстату України у 2024 році у торгівлі України з африканськими країнами спостерігалася тенденція до зростання. Так, у звітному періоді товарообіг України із державами Африканського континенту збільшився на 65,9% у порівнянні з 2023 роком, та склав \$ 3,97 млрд (частка у зовнішньоторговельному балансі - 3,5%).

У 2024 році головними партнерами України серед країн Африки були: Єгипет (частка товарообігу від загального обігу торгівлі товарами України із державами Африканського континенту склала 46,8%), Алжир (10,4%), Туніс (9,1%), Лівія (7,5%), Марокко (7,1%), Кенія (4,0%), Кот-Д'Івуар (3,8%), ПАР (2,9%),

Експорт українських товарів, за 2024 рік збільшився на 28,1% у порівнянні з показниками 2023 року, та склав \$ 2,94 млрд.

До ТОП-5 п'ятірка товарів українського експорту до країн Африки відносяться: зернові (59,3 % від загального експорту товарів до країн Африки); насіння олійних культур (10,9 %); жири та олії (9,3 %); чорні метали (6,9 %); цукор та кондитерські вироби з цукру (3,7 %).

Імпорт африканських товарів до України у 2024 році порівняно з 2023 роком збільшився на 43,4% та склав \$ 1,02 млрд.

До ТОП-5 товарів африканського імпорту до України відносяться: паливно-енергетичні товари (18,3 % від загального імпорту товарів з країн Африки); какао та продукти з нього (14,1 %); їстівні плоди та горіхи (8,1 %); добрива (7,1 %); мінеральні продукти (5,6 %).

Питання/виклики, які ускладнюють розвиток двосторонніх відносин:

- значна географічна віддаленість країн Африки;
- значна конкурентна боротьба за ринки і ресурси з боку розвинутих країн світу. При цьому історично склалася міцна орієнтація переважної більшості цих країн (Алжир, Єгипет, Марокко, ПАР, Туніс) на постколоніальних зовнішньоекономічних партнерів, які доклали значних зусиль для того, щоб закріпити економічні прив'язки і зберегти зацікавленість колишніх колоній у розвитку економічних відносин саме з ними;

- збереженням загрози ескалації військових конфліктів в Африці (Сирія, Ліван, ЦАР, ДР Конго, Малі, Судан, Південний Судан) із перспективою розширення існуючих зон нестабільності;

- нестабільна політична ситуація в багатьох африканських країнах. Характерними рисами розвитку цих країн, за окремим виключенням, є низький рівень життя (за межею бідності проживає велика кількість населення) та значна роль держави в економіках країн, що реалізується через широкі регуляторні повноваження і контроль над окремими галузями та підприємствами в умовах закритого характеру економік;

- особливості законодавства більшості країн Африки, яке передбачає ініціативне інвестування в економіку країни з боку торговельних партнерів. Виконання відповідних вимог національних законодавств країн-партнерів при участі у тендерах (зокрема надання банківських гарантій).

Висновки. Серед першочергових інтересів України у відносинах з державами Африканського континенту необхідно визначити:

1. Приєднання держав Африканського континенту до міжнародного санкційного тиску рф.

2. Реалізація гуманітарної ініціативи Президента України Володимира Зеленського “Graine from Ukraine”. Україною разом з міжнародними партнерами здійснюються заходи із забезпечення зерном країни, які через економічні чинники та зміни клімату перебувають на межі голоду. Станом на кінець березня 2025 р. в рамках гуманітарної ініціативи Президента України Володимира Зеленського «Зерно з України» («Grain from Ukraine») Україна постачала понад 280 тис. тонн продуктів харчування, зокрема таким країнам Африки, як: Джибуті, Демократична Республіка Конго, Ефіопія, Кенія, Малаві, Мавританія, Мозамбік, Нігерія, Сомалі, Судан, Танзанія, Замбія та Чад [15].

3. Використання ряду держав Африки у якості “хабу” для доступу до ринків країн Африки та Арабського світу, а України – до ринків країн Східної та Центральної Європи з метою реалізації спільних логістичних проєктів, у т.ч. щодо створення “зернових хабів” для зберігання зерна в африканських країнах. Питання налагодження співпраці з країнами - учасницями міжнародних транспортних коридорів на території Африканського континенту є важливою складовою оптимізації існуючих / організації нових (альтернативних) напрямів транзиту та маршрутів руху української експортної продукції, у т.ч. агропромислового комплексу. Водночас, економічна доцільність створення українських зернових, продовольчих або логістичних хабів на Африканському континенті має ґрунтуватися на позиції країн-партнерів щодо формату та умов можливої участі України, а також враховуючи готовність українських компаній.

4. Оптимальне використання переваг Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і Угоди про створення Африканської континентальної зони вільної торгівлі, а також продовження діалогу з ЄС, у т.ч. стосовно отримання можливості виступити в якості спостерігача в рамках Угоди про економічне партнерство між Європейським Союзом та країнами Співтовариства розвитку Південної Африки та Угоди про економічне партнерство між Економічним співтовариством країн Західної Африки і Європейським Союзом.

5. Укладення преференційних угод з окремими державами Африканського континенту.

6. Застосування Україною положень Регіональної конвенції про пан-євросередземноморські преференційні правила походження. Учасницями Конвенції є 25 сторін, а саме: ЄС, країни ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія), країни Західних Балкан (Албанія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія, Косово), країни-учасниці Барселонського процесу (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван,

Марокко, Палестина, Сирія, Туніс, Туреччина), а також Грузія, Молдова, Україна та Фарерські острови. Між учасниками Конвенції діє загалом понад 40 угод про вільну торгівлю. Верховна Рада України

1 травня 2025 року прийняла Закон України “Про ратифікацію Рішення № 2/2024 Спільного комітету Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження від 12 грудня 2024 року щодо внесення змін до Рішення № 1/2023 Спільного комітету з метою включення перехідних положень до змін до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження, що застосовуються з 1 січня 2025 року”. Це рішення є важливим кроком для забезпечення плавного переходу до нових правил походження в рамках Конвенції, які набрали чинності 1 січня 2025 року. Це дозволить державам-учасникам та бізнесу до кінця 2025 року перейти на нові правила. У межах перехідного періоду, який триватиме до 31 грудня 2025 року, передбачається паралельне застосування чинних і оновлених правил походження, що дозволить зберегти можливості діагональної кумуляції та забезпечить безперебійність постачань, а також дасть економічним операторам змогу обирати правила походження відповідно до потреб їхніх ланцюгів постачання й уникнути негативного впливу на торговельну діяльність. Основна мета Закону — збереження торговельних потоків і уникнення розриву діагональної кумуляції, які можуть виникнути через складність завершення внутрішньодержавних процедур Договірних Сторін Конвенції щодо впровадження оновленої Конвенції [16]. Водночас, оскільки членами ПЄМ є низка країн Глобального Півдня та Африки (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Марокко, Сирія, Туніс, Палестина), є доцільним ініціювання переговорів з укладення угод про вільну торгівлю, наприклад з Алжиром, Єгиптом, Марокко, Тунісом, що дозволить експортувати без мита до ЄС та ЄАВТ вироблену з сировини цих країн продукцію, використовуючи переваги діагональної кумуляції.

7. Вдосконалення договірно-правової бази, у т. ч. у сфері торговельного мореплавства, перевезень автомобільним транспортом, освіти, науки тощо.

8. Розвиток та активізація співробітництва у наступних галузях/сферах: машинобудування (приладобудування), сільське господарство та харчова промисловість, екологічна безпека сільського господарства, економіка природокористування, енергетика (нетрадиційні джерела енергії, нові і відновлювальні джерела енергії, енергозберігаючі технології, енергоефективні рішення у різних галузях промисловості), транспорт та транспортні системи, будівництво, фармацевтика, розвиток електронних публічних послуг (електронних реєстрів, цифрової грамотності, розвиток цифрової економіки).

9. Імпорт багатьох видів природних ресурсів, якими багатий Африканський регіон, зокрема вуглеводнів.

10. Розширення співробітництва в освітній сфері (навчання іноземних студентів, насамперед, на медичних та інженерних спеціальностях).

Україна з метою підтвердження іміджу, як надійного торговельного партнера, та просування української продукції на ринки держав Африканського континенту зацікавлена у структурованому міжурядовому та

бізнес діалозі з державами Африканського континенту. Для максимального масштабування економічної взаємодії з пріоритетними державами Африканського континенту необхідно ефективно використовувати вже діючі механізми співпраці:

Спільні міжурядові комісії з питань співробітництва (СМК). На сьогодні працюють СМК з такими африканськими країнами: Арабська Республіка Єгипет, Туніська Республіка, Королівство Марокко. Також, СМК створено з Гвінейською Республікою та Державою Лівія, проте їх діяльність тимчасово призупинена. Наразі здійснюються заходи щодо створення СМК з Республікою Кенія, Алжирською Народною Демократичною Республікою, Федеративною Республікою Нігерія, Республіка Кот-д'Івуар, Республікою Гана, Федеративною Демократичною Республікою Ефіопія, Республікою Ангола, Південно-Африканською Республікою, Республікою Ліберія, Демократичною Республікою Конго тощо.

ТОВ “Українсько-Африканська торговельна місія”, затвердженого розпорядженням КМУ від 19.06.2023 № 544-р, Міжвідомча робоча група з питань співробітництва з країнами Африки, Спільна робоча група для врегулювання митних бар’єрів та вирішення питань двосторонньої торгівлі агропродукцією з Арабською Республікою Єгипет.

Ділові Ради під егідою Торгово-промислової палати України та бізнес організаціями держав-партнерів для організації торговельних місій та інших бізнес заходів.

Підсумовуючи необхідно зазначити, що відносини України з провідними державами Африки мають значний потенціал для масштабування взаємовигідних відносин. На коротко- та середньострокову перспективу оновлення підходу до розбудови відносин з державами Африки та визначення пріоритетів залишається одним з ключових завдань у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

1. Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

2. Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року “Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року” / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021>

3. Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року “Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України” / <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

4. Указ Президента України від 08.11.2019 № 837 “Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави” / <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>

5. Комунікаційна Стратегія Україна – держави Африки / <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/strategiya-afrika-1.pdf>

6. Хома Н. “Африканський вектор зовнішньої політики України: проблеми реалізації” / <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2025/may/39054/nataliyahomastattya12925.pdf>

7. І. Кисельов “Інвестиції в Африку” / <https://illiakyselov.com/ua/investicii-v-afriku/>

8. Reimagining economic growth in Africa: Turning diversity into opportunity / <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/reimagining-economic-growth-in-africa-turning-diversity-into-opportunity>

9. Global economic prospects January 2025 / <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/f983c12d-d43c-4e41-997e-252ec6b87dbd/content>

10. Africa in 2025: Economic growth despite persistent problems / <https://www.chathamhouse.org/2025/01/africa-2025-economic-growth-despite-persistent-problems>
11. African Economic Outlook 2025—Africa's short-term outlook resilient despite global economic and political headwinds / <https://afdb.africa-newsroom.com/press/african-economic-outlook-2025africa-shortterm-outlook-resilient-despite-global-economic-and-political-headwinds?lang=en>
12. А. Гриценко “Туреччина та Африка: формування стратегічного партнерства” / https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/az_turechchina_afrika_ukr_050325.pdf
13. Ерман Г. “Як Україна і Росія “воюють” за прихильність Африки” / <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65965889>
14. Дані Державної служби статистики України / <https://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Within the Grain from Ukraine initiative, over 280,000 tons of agricultural products have been sent to African and Middle Eastern countries / <https://odessa-journal.com/within-the-grain-from-ukraine-initiative-ove>
16. Публікація “Верховна Рада ратифікувала Рішення Спільного комітету Пан-євро-середземноморської конвенції щодо перехідних правил походження товарів” / <https://www.rada.gov.ua/news/razom/261669.html>

1. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 14.09.2020 № 392/2020 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku “Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy” / <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
2. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 11.08.2021 № 347/2021 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 11 serpnia 2021 roku “Pro Stratehiiu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku” / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021>
3. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 26.08.2021 № 448/2021 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 lypnia 2021 roku “Pro Stratehiiu zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainy” / <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
4. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 08.11.2019 № 837 “Pro nevidkladni zakhody z provedennia reform ta zmitsnennia derzhavy” / <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>
5. Komunikatsiina Stratehiia Ukraina — derzhavy Afryky / <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/strategiya-afrika-1.pdf>
6. Khoma N. “Afrykanskyi vektor zovnishnoi polityky Ukrainy: problemy realizatsii” / <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2025/may/39054/nataliyahomastattya12925.pdf>
7. I. Kyselov “Investytisii v Afryku” / <https://illiakyselov.com/ua/investicii-v-afriku/>
8. Reimagining economic growth in Africa: Turning diversity into opportunity / <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/reimagining-economic-growth-in-africa-turning-diversity-into-opportunity>
9. Global economic prospects January 2025 / <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/f983c12d-d43c-4e41-997e-252ec6b87dbd/content>
10. Africa in 2025: Economic growth despite persistent problems / <https://www.chathamhouse.org/2025/01/africa-2025-economic-growth-despite-persistent-problems>
11. African Economic Outlook 2025—Africas short-term outlook resilient despite global economic and political headwinds / <https://afdb.africa-newsroom.com/press/african-economic-outlook-2025africa-shortterm-outlook-resilient-despite-global-economic-and-political-headwinds?lang=en>
12. А. Hrytsenko “Туреччина та Африка: формування стратегічного партнерства” / https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/az_turechchina_afrika_ukr_050325.pdf
13. Ерман Н. “Іак Україна і Росія “воіиут” за прьхьлнст Африкь” / <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65965889>
14. Dani Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy / <https://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Within the Grain from Ukraine initiative, over 280,000 tons of agricultural products have been sent to African and Middle Eastern countries / <https://odessa-journal.com/within-the-grain-from-ukraine-initiative-ove>
16. Publikatsiia “Verkhovna Rada ratyfikovala Rishennia Spilnoho komitetu Pan-yevro-seredzemnomorskoї konvetsii shchodo perekhidnykh pravyl pokhodzhennia tovariv” / <https://www.rada.gov.ua/news/razom/261669.html>